

POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE

Typ posudku: posudek oponenta práce

Autor práce: Bc. Jakub Jedlinský

Název práce: Vývoj politiky zaměstnanosti osob se zdravotním postižením České republiky

Autor posudku: Mgr. Vladimíra Tomášková

Oproti předchozí verzi této diplomové práce (odevzdané v LS 2015) došlo v nově předloženém zpracování na první pohled k výrazným změnám. Struktura práce je celkově přehlednější a lépe odpovídá obvyklým standardům i záměru celé práce. **Student se evidentně pokusil odstranit mnohé nedostatky, které se v původní verzi objevovaly. V některých aspektech se mu to podařilo,** zlepšila se práce s anonymitou respondentů kvalitativního výzkumu a do jisté míry způsob zpracování informací. **Bohužel však mnohé nedostatky v práci přetrvávají nebo se projeví v novém světle.**

Výzkumný problém práce není v nové verzi dostatečně vymezen. Jsou nastíněny jeho určité okolnosti, ale **konkrétní informace a potřebné argumenty,** čím má být autorův pohled zajímavý a přínosný, **řečeny nejsou.** Student navíc při vymezení problému uvádí **protichůdné informace, jakoby sám neměl jasno v tom, co je vlastně jeho cílem.** Na str. 5 totiž uvádí: „*Výzkumným záměrem práce je porozumět vývoji uzákoněné podoby politiky zaměstnanosti osob se zdravotním postižením v České republice, která se podle předpokladu odvíjí od postupné proměny obrazu sociální konstrukce a politické moci cílové skupiny z pohledu veřejně politických činitelů, zájmových skupin, názorů odborné i laické veřejnosti a v neposlední řadě i působením vnějších vlivů...*“ O něco níže pak naopak tvrdí: „*...Pokud k tomu dojde, pak můžeme říci, že teorie (sociální konstrukce cílových populací, dále také SKCP – doplněno V. T.) má vypovídající hodnotu a je na tento případ aplikovatelná. Pokud ne, nebude možné souhlasně odpovědět na výzkumné otázky a bude nutné využít jiných teorií...*“ Je tedy cílem práce pouhé ověření aplikovatelnosti teorie nebo snaha skrze ní porozumět vývoji politiky zaměstnanosti deklarovaná výše?

Úroveň argumentace je bohužel další výraznou slabinou celé práce. Kromě vymezení výzkumného problému **se projevuje i ve vymezení cílové skupiny:** „*Osoby se zdravotním postižením jsou klíčovou cílovou skupinou pro moji práci. Rozhodl jsem se, že ve své práci nebudu tuto skupinu dělit ani dle typů, rozsahu nebo zákonem uznaného stupně postižení...*“ (str. 7) Kromě toho, že takové **vymezení založené na nezdůvodněném rozhodnutí je nepřijatelné,** to, **proč jakékoliv vymezení skupiny (dle stupně postižení či čehokoliv jiného) není pro práci rozhodující,** se nedozvíme ani z dalšího textu. **Typ zdravotního postižení nebo např. úroveň dosaženého vzdělání na možnost pracovního uplatnění vliv naopak mají, a mělo by to proto být v práci zohledněno minimálně při vymezení cílové skupiny.**

Argumentační nedostatky jsou výrazné také při popisu metodologie (kap. 3). Text kapitoly tvoří převážně výňatky z různých citovaných zdrojů, vlastní studentova argumentace, proč jeho práci popisované postupy pomohou, však většinou chybí. Není tedy zjevná provázanost metod s tématem, navíc student popisuje spíše obecné, pro téma mnohdy nepodstatné charakteristiky zvolených metod, jež jeho práci nikam neposouvají. V některých případech jde dokonce o zbytečně podrobný popis známých jevů – např. v kap. 3.3.3.2 (Studium dokumentů) na str. 12. Jak dokládá také následující příklad, **důvody využití zvolených metod jsou popsány celkově nedostatečně a nepřesvědčivě:** „*Při provádění výzkumu případovou studií je možné využívat více metod sběru nebo analýzy dat. Pro komplexní mapování případu se jedná spíše o věc nutnou. (Jelínková 2011, s. 205) Proto je postupováno cestou smíšeného designu, který je vystaven na tvrzení, že...*“ (str. 9)

V celé práci je zřetelně znát, kdy autor pracuje převážně s texty z jiných zdrojů a kdy se svými vlastními. Jeho vlastní formulace jsou totiž mnohdy krkolomné, těžko srozumitelné a většinou neobjasňují potřebné souvislosti (viz příklady výše). **Ve chvíli, kdy student začne používat texty z jiných zdrojů, jsou příslušné pasáže srozumitelnější.** Poprvé se rozdíl projevuje v kapitole 4 při popisu obsahu teorie sociální konstrukce cílových populací. Text zde má také odlišný charakter. Nicméně autor spíš jen skládá za sebou výňatky od jiných autorů, aniž by je výrazněji doplňoval či s nimi pracoval, opakuje se. Bohužel tímto přístupem jen podporuje dojem, že při zpracování zvoleného tématu není schopen samostatné invence.

Nejvýrazněji se kvalita textu mění v kapitole 5.5 – Vývoj politiky zaměstnanosti osob se zdravotním postižením v České republice, která tvoří podstatnou část celé diplomové práce (str. 45 – 80) a v níž student chronologicky popisuje vývoj podpory zaměstnanosti osob se zdravotním postižením (dále také OZP) na základě platných či přijatých dokumentů. Ve větší části jde o přejatý text z různých odborných dokumentů, v některých případech však na ně chybí v textu odkaz. Nejen z charakteru textu, ale i z povahy uvedených informací totiž vyplývá, že jejich autorem je někdo jiný:

- „... Na počátku tohoto období stagnovala celá problematika zaměstnávání a stále stoupala nezaměstnanost. Začaly se projevovat i nedostatky motivačních systémů, které svojí finanční výší neodpovídaly situaci na trhu práce. Přijímané změny legislativy nebyly od roku 1990 konzistentní. Oblast zaměstnanosti vzhledem k neuspokojivým výsledkům, roztržitosti podpor a silicím hlasům zastupitelských organizací musela doznat legislativních změn...“ (str. 59)
- „...Další novela zákona o zaměstnanosti (...) přenesla kompetence na MPSV ČR. Měla tak odstranit resortismus, který způsoboval neshody a neefektivnost v přijímání opatření. Podpora zaměstnavatelům na zaměstnávání OZP byla prováděna do roku 2001 jednoduchým systémem nástrojů v působnosti MF ČR, v ČR existovalo postupně okolo 100-250 zaměstnavatelů zdravotně postižených. (...) Experti ovšem upozorňují na stále častější změny zákona a vyhlášek. Toto nestabilní období pokračovalo až do roku 2008 a neprospělo ani jedné ze zainteresovaných stran...“ (str. 61)
- „...Nepřímou zátěží bylo pro OZP schválení snížené kvóty podílu zaměstnaných OZP ve firmách, které na základě dodržení této kvóty požívaly příspěvků pro firmy působícím na chráněném trhu práce. Tento podíl se snížil s 60% na 50%. Vláda deklarovala a prosadila svůj záměr i přes nevoli zastupitelských organizací...“ (str. 63)

Od koho či odkud pocházejí hodnotící výroky z uvedených textů a přesné číselné hodnoty různých ukazatelů se z textu nedozvíme. **Bohužel způsob práce Jakuba Jedlinského se zdroji hraničí s plagiátorstvím, respektive zjevně k němu dochází např. v textu na str. 66:**

„...Úmluva navazovala na již existující lidskoprávní úmluvy OSN. Nezakládala žádná nová práva, pouze ukládala důsledné naplňování existujících lidských práv a svobod z hlediska osob se zdravotním postižením. Státy, které se staly smluvní stranou Úmluvy o právech OZP, uznávají: „...**důstojnost a rovné postavení, právo na samostatnost a nezávislost, na svobodné rozhodování, podporují zapojení osob se zdravotním postižením do všech politik, které se jich dotýkají.**“ Za mimořádně důležité listina pokládala zajištění přístupu zdravotně postižených k fyzickému, ekonomickému, sociálnímu a kulturnímu prostředí, ke vzdělání, k rehabilitaci, k informacím a komunikaci. Úmluva byla založena na principu rovnoprávnosti, jejím cílem bylo **chránit a zajistit rovný přístup k právům a svobodám pro osoby se zdravotním postižením a zajistit respektování jejich důstojnosti.**...““

Tento text, téměř v totožném znění, obsahuje „Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010 – 2014¹“ na str. 5. Autor dokument sice zahrnul mezi zdroje použité literatury, přímo v textu kapitoly však není uveden žádný odkaz na zdroj, ačkoliv je přejata obsáhlá část textu. Pouze několik slov bylo pozměněno a na dvou místech jsou věty oproti originálu bezdůvodně odlišené kurzívou (zde jsou zvýrazněny tučně). Netroufám si hodnotit, zda jde o záměrné či nevědomé plagiátorství způsobené tím, že si student dosud plně neosvojil zásady práce s odbornými zdroji, jde však o jeden z nejzávažnějších nedostatků celé práce i vzhledem k tomu, že kapitola 5.5 tvoří její stěžejní část.

Záměrem kapitoly 5.5 bylo představení vývoje podpory zaměstnanosti ve vymezených obdobích a její následné zhodnocení dle SKCP. To je však provedeno většinou velmi nedostatečně, na str. 64 např. takto: „Provedená tematická analýza diskurzu zaneseného v oficiálních dokumentech a zákonech, náležejících do tohoto období ukázala na tato hlavní témata: **vyrovnání příležitostí, zisk, méně výkonný pracovník, sociální zabezpečení.**...“ (V práci je tučný text zvýrazněn kurzívou.) Dále už se autor věnuje jiným tématům.

Pokud jde o zpracování kvalitativního výzkumu (kapitola 5.4 – Provedení tematické analýzy), jímž by měla být analýza dokumentů týkajících se podpory zaměstnanosti podpořena, přestože zde oproti původní verzi práce došlo k pozitivnímu posunu, nelze předložené zpracování označit za odpovídající. Důvodem je

¹ Dokument je dostupný např. na webových stránkách Národní rady osob se zdravotním postižením zde: <http://www.nrzp.cz/dokumenty/np-ozp.pdf>

hlavně to, že **při přepracování práce byla pouze znovu použita původní data, při jejichž získávání a zpracování nebyly dodrženy běžné postupy:**

- Chybí přehled či základní seznámení s otázkami pro respondenty. **Není tedy jasné, jestli byla témata, k nimž se respondenti vyjadřovali, předem dána nebo byla definována až při rozhovorech. Vše ale nasvědčuje tomu, že rozhovory neměly jednotnou strukturu a předem stanovená společná témata** (viz následující bod).
- **Ze struktury zpracování výpovědí jednotlivých respondentů vyplývá, že respondenti se vyjadřovali vždy k tématům, která jsou pro ně aktuální nebo pro ně představují palčivý problém:** zaměstnavatelé působící na volném trhu práce se vyjadřovali spíše k tomu, že pro ně zaměstnání OZP představuje riziko kvůli obávané vyšší nemocnosti či snížení zisku (protože jiní zaměstnanci by jim museli pomáhat). Provozovatelé chráněného zaměstnání hodnotili více spolupráci ze strany státu a úřadů práce, zástupci neziskového sektoru obecné souvislosti integrace a pracovního uplatnění nebo uplatňování mezinárodních úmluv a zástupci státní správy význam a charakter poskytované podpory.

Jednotlivé výpovědi respondentů jsou tak velmi různorodé a ve finále se příliš nedoplňují. Není proto možné provést potřebnou srovnávací analýzu. Jediná shoda mezi nimi dle autora panuje v tom, že OZP jsou závislé na pomoci a zaměstnání je v tomto směru pro ně účinnou podporou. To je ale vzhledem k záměru práce málo. **Respondenti se mnohdy nevyjadřují ani k opatřením, která by měli svými výpověďmi podpořit. Provedený kvalitativní výzkum proto následující retrospektivní analýzu politiky zaměstnanosti nijak nepodporuje a zcela ztrácí svůj význam.** Nejasné je také to, proč představení výstupů z kvalitativního výzkumu této analýze předchází, když by ji měl realizovaný výzkum doplňovat.

Nelze se také ubránit dojmu, že student postrádá základní znalosti o tom, jak se provádí a zpracovává kvalitativní výzkum. Nedožíváme se nic o vzniku označení respondentů (např. ZamA1-A3). Nejsou potřebně představeni, student pouze uvádí, že působí v oblasti služeb a u každého z nich uvádí, od kdy zaměstnává OZP či zda místo jejich zaměstnávání zvolil náhradní plnění. **Jejich charakteristiky se vždy snaží shrnout v tabulce** (např. str. 32), která je však opět nesrozumitelná: **není vysvětleno, jak byla vybrána či generována uvedená témata a subtémata a jakou roli mají v prováděné analýze. Chybí jejich vazba na hlavní téma práce.** Přestože později z textu čtenář souvislosti začne tušit, nic není řečeno přímo a jednoznačně. **U odborného textu považují za zásadní nedostatek to, že čtenář nedostane přesné informace, musí si většinu věcí domýšlet a neustále hledat souvislosti s výzkumným problémem.**

Autor navíc v celém textu velice často používá formulace „podle oslovených expertů“, „respondenti se shodují“, aniž by konkrétní výroky na dané téma představil. Taková tvrzení jsou - vzhledem k počtu a zájmovému spektru aktérů, které při své práci oslovil - **příliš velkým zobecňováním.**

Práce i po přepracování bohužel obsahuje příliš mnoho nedostatků, které zde není možné plně vyjmenovat. Připojuji proto již jen stručný přehled dalších podstatných oblastí:

- Zjednodušující či nepřesná tvrzení, porozumění užívaným termínům:

„... Přibývá administrativních povinností pro ZZP podmiňujících získání příspěvků na zaměstnávání OZP. Včetně dokumentů o statusu OZP (osobní), jejich změnách (osobní), souběhu příjmů (osobní), mzdové evidenci a způsobu výplaty mezd. Za chybu platí zaměstnavatel sankcemi nebo vrácením příspěvku.“ (ZamB1)...“ (str. 39)

„... , které se snaží o co největší vliv na podobu dané politiky, která by odpovídala jejich hodnotám, přesvědčení a záměrům. Ty jsou aktéry v politickém procesu předkládány v rámci diskurzu. Ten je také pro proces tvorby politiky důležitý. V něm se celý proces tvorby odehrává...“ (str. 3)

„... Výsledky rozhovorů mi pomohly podpořit přímými vyjádřeními vybraných aktérů sebraná data, získaná na základě sekundární analýzy dat. Jeho přesné provedení je předpokladem hlubokého pochopení souvislosti a odborné přípravy před provedením. (Hendl 2005, 145 – 155)...“ (str. 10)

„... Byla zavedena nová služba – příspěvek na péči. Zákon posílil financování sociálních služeb. Celkově došlo k navýšení sociálních transferů až na úroveň 1,2 % HDP...“ (str. 68) - Student magisterského studia VSP by měl vědět, že příspěvek na péči není sociální služba!

„... Analyzoval jsem zvlášť zástupce zaměstnavatelů z volného trhu práce a zaměstnavatele z chráněného trhu

práce, dále zástupce nestátních neziskových organizací a zástupce státní správy...“ (str. 31) – Nebyly analyzovány spíš výpovědi uvedených respondentů?

- **Psaní čárek ve větách:**

„...Postavení osob se zdravotním postižením v české společnosti, prošlo radikální změnou.“ (str. 3)

„...Nepochybně přispěly k obrácení pozornosti vlády a ostatních ústředních orgánů státní správy, k celkové problematice osob se zdravotním postižením....“ (str. 28)

- **Převod převzatých schémat do češtiny:** schéma na str. 19 (které student chybně označuje za tabulku!) a diagram na str. 22 nejsou převedeny do češtiny, ačkoliv se jedná o jednoduchá znázornění a v nich užitá termíny jsou výše v textu přeložené.

- **Užívání zkratk, které nejsou vysvětleny:** NP na str. 28, ILO na str. 29, ZZP na str. 37, ÚZIS na str. 65. Byť jde v některých případech o zkratky známé, měly by být při prvním užití názvy uvedeny v plném znění.

Problematická zůstala také práce s pojmy, kdy např. na str. 11 student uvádí, že při výběru aktérů pro rozhovory byl uskutečněn **záměrný výběr**. Co se však pod ním skrývá, vysvětluje pouze poznámkou pod čarou, ve které je uvedeno, že **se jedná o rozhovor s JUDr. Ptáčníkem**. Byl tedy JUDr. Ptáčník tím, kdo respondenty doporučil? A proč právě on byl tímto (jediným!) zdrojem onoho záměrného výběru? Na stejné straně zmiňuje také to, že **ve svém výzkumu vytvořil panel**, což je v tomto kontextu nevhodný pojem vzhledem k tomu, že „panel“ tvořily tři osoby, které podle uvedených informací zastávaly spíše úlohu odborných konzultantů a respondentů zároveň. **Nedůslednost práce s pojmy se projevuje opět i u užívání pojmu osoba se zdravotním postižením:** přestože na str. 26 – 27 student deklaruje, že v práci reflektuje užívání pojmu člověk se zdravotním postižením jako pojmu, který nahrazuje starší, ne zcela příznivé pojmy (postižený, invalida apod.), tuto zásadu poměrně často porušuje, např. hned na str. 27, dále 28, 30 aj. Stále se také objevuje **nevhodná forma uvádění jmen oslovených odborníků** - některá jména jsou uváděna s titulem (Mgr. Krása, JUDr. Ptáčník pouze v některých případech), jiná ne (např. Hutař). Překvapivý je „*postřeh p. Potměšilové*“ v poznámce pod čarou na str. 11.

V závěrečných kapitolách své práce se student snaží podat důkaz o tom, že se mu podařilo dosáhnout stanoveného cíle a skrze provedený výzkum nabídnout nový pohled a souvislosti. Činí to např. následujícím výrokem: „*Tato témata se mohou lišit, mohou být i společná – ukazovat na rozpor nebo soulad mezi aktéry a jejich rétorikou, potažmo činností. Nakonec může dojít k jejich propojení s diskurzem politiků a závazných dokumentů. To může vyústit ve vliv na konečnou podobu přijatého policy design...*“ (str. 89) **Student se občas pokouší propojit a zhodnotit získané informace, většinou však neúspěšně:** „...*Zástupci NRZP ovlivnili podobu nového zákona o sociálních službách, který ovšem dle sféry zaměstnavatelů jen zhoršoval zaměstnatelnost cílové skupiny...*“ (str. 67). Na základě svých zkušeností a znalosti daného zákona se domnívám, že tato souvislost není zřejmá a že ji nelze konstatovat na základě výpovědi šesti zaměstnavatelů, kdy někteří z nich nemají příliš zkušeností se zaměstnáváním OZP a už vůbec ne s fungováním sociálních služeb, jichž se zákon týká. **Bohužel student podobnými tvrzením jen podává další důkaz o své nekompetentnosti vypracovat srozumitelný odborný text na požadované úrovni a s dodržением všech platných zásad.**

Přestože lze pozitivně ocenit snahu Jakuba Jedlinského o přepracování a zlepšení úrovně celé diplomové práce, text ani po přepracování nespĺňuje potřebná kritéria. Student si bohužel v potřebné míře neosvojil schopnosti práce s metodami kvalitativního výzkumu, provedení analýzy a aplikace teoretických přístupů. Není schopen vypracovat samostatně odborný text na úrovni absolventa magisterského studia, navíc jeho práce místy hraničí s plagiátorstvím.

Z výše uvedených důvodů práci nedoporučuji k obhajobě.

V Praze 24. 1. 2016

Mgr. Vladimíra Tomášková